

De laatste concubine

Lesley Downer bij Boekerij:

De laatste concubine
De courtisane en de samoerai
Over een brug van dromen
De vrouw van de shogun

Lesley Downer

De laatste concubine

De elfjarige Sachi wordt meegenomen naar het Japanse hof,
waar haar een ongewisse toekomst wacht

Eerste druk 2008
Zevende druk 2020

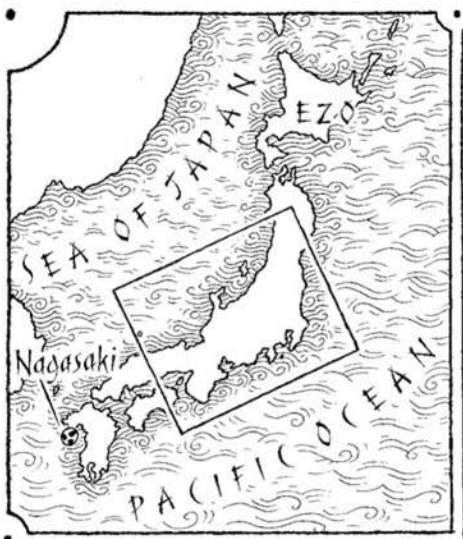
ISBN 978-90-225-9052-2
ISBN 978-94-609-2955-7 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Last Concubine*
Vertaling: Jeannet Dekker
Omslagontwerp: Stefan Hilden, HildenDesign.de
Omslagbeeld: © HildenDesign, Shutterstock.com
Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© 2008 Lesley Downer
© 2008 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Arthur

0 MILES 120

A horizontal scale bar with vertical tick marks, labeled '0 MILES 120'.

JAPAN IN THE 1860s

Als het niet aan jou is,
aan wie moet ik dan
de bloesem van de pruimenboom tonen?
Want slechts een kenner kan
Zulk een geur en schoonheid waarderen.

KI NO TOMONORI (Kokinshu 1:38)

DEEL I

Het dorp

1

Het dal van de Kiso, 1861

*Oshikaraji
kimi to tami to no
tame naraba
mi Musashino no
tsuyu to kiyu tomo*

Zonder spijt,
Want als het voor u is, heer,
en uw volk
zal ik met de dauw verdwijnen
op de vlakte van Musashi

PRINSES KAZU, 1861

I

‘*Shita i iyo! Shita ni iyo! Shita ni... Shita ni... Kniel! Kniel! Buig... Buig...*’

De kreten weerklonken door het dal, geluiden zo zwak dat het net zo goed het geruis van bladeren in de wind had kunnen zijn. Boven aan de pas, daar waar de weg afdaalde naar het dorp in het dal, stonden vier kinderen met ongekamd haar, gewikkeld in vaal geworden, verstelde kimono's, ingespannen te luisteren. Het was een van die late herfstdagen waarop alles stil leek te staan, alsof de wereld ergens op wachtte. De dennen die de weg omzoomden oogden onnatuurlijk stil, en het zwakke briesje was amper in staat de rottende rode en goudgele bladeren in beweging te brengen die in keurige hoopjes langs de rand bijeen waren geveegd. Een havik vloog traag in het rond en heel even vulde een vlucht

wilde ganzen de hemel. Voorbij de bocht in de weg steeg de vertrouwde geur op van houtvuur, vermengd met paardenvijgen, menselijke uitwerpselen en misosoep. Af en toe kraaide er een haan en antwoordden de honden van het dorp als een blaffend koor. Maar afgezien daarvan heerste er stilte in het dal. Gewoonlijk was de grote weg gevuld geweest met mensen, draagstoelen en paarden, zo ver het oog reikte, maar vandaag was hij volkomen verlaten.

Zo zou Sachi zich die dag altijd herinneren: de dennen zo hoog en donker, eindeloos oprijzend, en de koepel van de hemel zo blauw dat ze hem bijna leek te kunnen aanraken, veel dichterbij dan de bleke bergen die glansden aan de horizon.

Sachi was elf, maar klein en mager. In de zomer was ze even tanig als een van de beroemde paardenkastanjes van Kiso, maar nu was haar huid opvallend doorschijnend en bleek, bijna even wit als haar adem in de vrieskou. Vaak wenste ze dat ze bruin en stevig gebouwd was, net als de andere kinderen, al leek het hun niets te kunnen schelen. Zelfs haar ogen waren anders. De hunne waren bruin of zwart, de hare donkergroen, even groen als de dennen in de zomer of het mos op de bodem van het woud. Maar hoewel ze wist dat het verkeerd was, vond ze haar bleke huid eigenlijk best mooi. Soms knielde ze neer voor de dof geworden spiegel van haar moeder, keek naar het bleke gezicht dat daarin te zien was en pakte de kam die ze altijd in haar mouw droeg. Dat was haar talisman, het voorwerp dat haar geluk bracht; mooi, glanzend en stralend. Die was altijd al van haar geweest, al zolang als ze zich kon herinneren, en niemand anders bezat zoiets moois. Langzaam en peinzend kamde ze dan haar haar totdat het glansde en bond het in haar nek netjes samen met een stukje felrood floers.

Een paar zomers eerder had een groepje rondtrekkende toneelspelers het dorp bezocht. Een paar dagen lang hadden ze op een geïmproviseerd podium griezilverhalen uitgebeeld die iedereen hadden doen rillen. De kinderen waren bij elkaar gekropen en hadden verstijfd van angst de treurige geschiedenis gadeslagen van een vrouw die door haar man werd verlaten en stierf van verdriet. Aan het einde van het stuk verscheen de dode vrouw opeens zwevend in de lucht voor haar ontrouwe echtgenoot, haar gezicht spookachtig wit, en kamde haar lange zwarte haar zodat het met hele plukken tegelijk uitviel. De kinderen schreeuwden zo hard dat niemand de toneelspelers nog kon verstaan. Wanneer de anderen Sachi nu wilden plagen, zeiden ze dat ze ook een spook was.

‘Ziekelijk,’ zo noemde haar grootmoeder haar. Soms hoorde ze haar verwijtend tegen haar moeder praten: ‘Dat kind van je, die Sa,’ zei ze dan grommend. ‘Je verwent haar! Hoe zal ze ooit een man kunnen krijgen als ze zo bleek en ziekelijk is? En ze is zo ijdel, ze zit altijd haar haar te kammen. Je hebt een dochter met brede heupen nodig, die kinderen kan baren, die weet wat werken is. Anders zul je voor altijd met haar opgescheept zitten.’

‘Ze is teer,’ zei haar moeder dan altijd toegeeflijk, met dat vermoeide, geduldige glimlachje van haar. ‘Ze is anders dan andere kinderen. Maar ze is in elk geval knap.’ Ze koos altijd Sachi’s kant.

“‘Knap,’” zei haar grootmoeder dan steevast, ‘dat is allemaal goed en wel, maar wat heeft de vrouw van een boer daaraan?’

Nu stond Sachi langs de kant van de weg van de ene voet op de andere heen en weer te wippen en blies op haar handen, die ze stevig langs elkaar wreef. Ondanks de dikke lagen ruwe katoen, het gevoerde jasje dat haar moeder voor haar had weten te bemachtigen en de omslagdoeken die ze om haar hoofd had gewikkeld, had ze het nog steeds koud. Het enige wat haar nog een beetje warmte bood, was de baby die in een draagdoek op haar rug was gebonden. Ze was in diepe slaap verzonken en haar hoofdje schommelde als dat van een lappenpop heen en weer. Mitsu, Sachi’s beste vriendin, stond ineengedoken naast haar. De twee waren al sinds hun jongste jaren onafscheidelijk. Wat uiterlijk betreft was Mitsu bijna de volmaakte tegenstelling van Sachi; ze was zo bruin en gedrongen dat ze net een aapje leek, met kleine oogjes en een mopsneusje. Na Mitsu’s geboorte had haar moeder tegen de vroedvrouw gezegd dat ze haar maar moest doden. ‘Ze is zo lelijk dat ze nooit een man zal krijgen,’ had ze gezegd. ‘En wat moeten we dan met haar beginnen?’ De vroedvrouw had geknikt. Het was een redelijk verzoek. Veel kinderen werden meteen na de geboorte gedood. Ze spuugde op een stukje papier, legde dat over de mond en neus van het kindje en wikkelde haar daarna strak in lappen. Maar net toen ze dacht dat de baby dood was, begon die te bewegen en zette een keel op. De goden, zo leek het, hadden besloten dat ze moest blijven leven. ‘En wie zijn wij om tegen de wens van de goden in te gaan?’ had haar moeder gezegd, terwijl ze haar rode werkhands met een weids gebaar spreidde. Vanwege deze wonderbaarlijke ontsnapping aan de dood leek ze des te meer van haar dochter te houden. Mitsu, een opge-ruimd, nuchter en moederlijk meisje, was niet van haar stuk gebracht door het verhaal. Net als Sachi droeg ze een van haar broertjes en zusjes op haar rug.

De geluiden aan de andere kant van het dal werden steeds luider. De kinderen luisterden ingespannen en onderscheidden voetstappen, het gedempte geluid van paardenhoeven die waren omwikkeld met stro, het gerammel van metaal op metaal en van metaal op steen. Boven het lawaai uit verhief zich een koor van stemmen dat aanvankelijk onverstaaubar was, maar toen steeds duidelijker hoorbaar werd, totdat ze al die lettergrepen konden onderscheiden die telkens weer op zangerige toon werden herhaald: ‘*Shita ni iyo! Shita ni iyo! Shita ni... Shita ni...*’ De marcherende mannen bevonden zich nog steeds diep in het woud, verborgen in de dikke laag groen die de berghelling bedekte, maar de stemmen vielen geen moment stil, zelfs niet voor heel even. Het was alsof ze verwachtten dat alles – de hoge bomen met hun dikke muts van bladeren, planten, wolven, vossen, herten, de sjokkende zwarte beren en de vervaarlijke bergzwijnen met hun scherpe slagstanden – zou knielen.

Genzaburo, de onbetwiste leider van het groepje kinderen, klauterde een boom in en kroop over een tak totdat hij vervaarlijk boven de weg bungelde. Hij was een pezige jongen met lange ledematen, een ondeugende grijns en een huid die door de zon bijna was zwartgeblakerd, en hij kwam stevast in de problemen omdat hij in plaats van te werken liever in de rivier ging zwemmen of vissen. Hij kon als geen ander van achteren een paard besluipen, een paar haren uit de staart trekken en vervolgens hard wegrennen, met de paardenknecht op zijn hielen. Van grijze haren kon je het best een hengel maken, want vissen konden de draad dan niet zien, en het was altijd een uitdaging om een paar haren van een passerend grijs paard te stelen. Ook had Genzaburo roem vergaard door al op zijn tiende met een wild zwijn te vechten dat op een dag het dorp was binnengestormd en iedereen de stuipen op het lijf had gejaagd. Hij had het beest net zolang gestompt en getrapt totdat het met zijn staartje tussen de poten terug het woud in was gerend. Soms liet hij het litteken op zijn arm zien, waar de slagand hem had geschampt. Het was zijn ereteken.

Alleen Chobei, het jongste kind van de vier en het broertje van Sachi, een slonzig kereltje met piekhaar, dat was gewikkeld in een dikke bruine kimono, schonk geen aandacht aan het lawaai dat steeds dichterbij kwam. Hij zat aan de kant van de weg aandachtig op zijn hurken naar een hagedis te kijken die uit het struikgewas tevoorschijn was gekropen.

Genzaburo kroop verder langs de tak, kneep zijn ogen halfdicht en tuurde in de verte. ‘Daar komen ze! Daar komen ze!’ riep hij.

Een minuut later zagen ze allemaal de vaandels boven de bomen uitsteken. Ze waren rood en paars en goudkleurig en fladderden als bloemblaadjes. De stalen punten van lansen en standaarden weerkaatsten het licht als talloze kleine vlekjes. De kinderen keken ingespannen toe, hun harten bonsden hevig. Ze wisten allemaal heel goed wat ‘*Shita ni iyo!*’ betekende. Het was de allereerste les die ze hadden geleerd. Ze wisten allemaal hoe het voelde wanneer de grote ruwe hand van hun vader hun hoofd naar beneden duwde en hen dwong zo diep te knielen dat hun gezicht het stof raakte. Ze konden hun vaders stem hen bijna horen toebijten: ‘Kniel, nu! Anders ben je er geweest.’

Niemand zou ooit het vreselijke lot van Sohei de dronkaard vergeten. Een paar jaar eerder was hij na te veel koppen sake zwalkend de weg op gelopen en had daar het pad van een stoet gekruist. Voordat iemand hem terug had kunnen trekken, hadden een paar samoerai hun zwaard uit de schede getrokken en hem neergemaaid, midden op straat. De dorpelingen hadden zijn lichaam in verdoofde stilte weggesleept. Daaruit bleek maar weer hoe weinig een leven waard was. De samoerai waren heer en meester; zij beslisten over leven en dood. Zo was het altijd geweest en zo zou het altijd zijn.

Maar de vaandels waren nog steeds ver weg. De kinderen bleven maar staren, vervuld van het opwindende gevoel dat ze iets deden wat heel griezelig en gevaarlijk was.

In de verte kwamen kleine gestalten in blauw en zwart het woud uit, krioelend als mieren. De kinderen hielden hun handen boven hun ogen en zagen bataljons soldaten die in hechte formaties over de weg marcheerden, en ook krijgers te paard met glanzende hoorns op hun helmen, en lange rijen dragers die kisten van gelakt hout op hun schouders droegen. De gestalten werden steeds groter. Het gerammel van de metalen ringen aan de staven van de bewakers, het geschuifel van de voetstappen, het hoefgetrappel en het dreigende koor van stemmen – ‘*Shita ni iyo! Shita ni iyo! Shita ni... Shita ni...*’ – klonk steeds luider.

Opeens werd de betovering verbroken. De kinderen grepen elkaars handen vast, draaiden zich om en renden halsoverkop de helling af, bijna struikelend in hun paniek. De baby’s op de rug van de meisjes deinden op en neer.

De berg die zijn schaduw over het dorp wierp, was zo hoog en steil dat de eerste stralen zonlicht nu pas de ijzige lucht doorboorden, hoewel het het uur van het paard was en de zon bijna zijn hoogste stand had bereikt.

Toen de kinderen bij de rand van het dorp aankwamen, bleven ze even staan om op adem te komen. Het was nog nooit zo druk op straat geweest. De bouwvallige herbergen die de weg omzoomden bezweken bijna onder de drukte. De herbergiers hadden de latten deuren helemaal geopend, zodat de wolken rook van de houtvuren opstegen uit het donkere binnenste van hun panden. Troepen dragers met kromme benen en doorgestikte katoenen jassen en broeken dromden naar binnen en naar buiten en slurpten van kommen gerstepap. Paardenknechten worstelden met slecht gehumeurde paarden die niet groter dan pony's waren; ze trokken de singels van zadels aan en bonden kappen van stro rond de hoeven. Mannen bewogen zich in stromantels door de menigte als hooibergen op pootjes. Velen stonden alleen maar te wachten en speelden met hun pijp met lange steel. Sommigen kwamen uit dorpen in de buurt en doken steevast op wanneer er dragers of paardenknechten nodig waren, maar de meesten waren vreemden, kromgebogen mannen uit de dorpen diep in de dalen van de bergen, die soms een hele dag hadden gelopen om hier te kunnen zijn.

Te midden van alle drukte stond een lange man met een breed, kalm gezicht en een dikke bos haar die als de staart van een paard in zijn nek was samengebonden. Hij brulde bevelen, zwaaide met zijn armen en stuurde mensen in looppas heen en weer. Sachi en de andere kinderen baanden zich een weg door de massa, doken onder armen door en trokken hem aan zijn mouw.

‘De prinses komt eraan! De prinses komt eraan!’ riepen ze in koor.

Hij keek grinnikend op hen neer en streek hen goedkeurend over hun hoofd.

‘Goed zo,’ zei hij bars. ‘En nu terug naar jullie moeders, vort!’

II

Jiroemon was de vader van Sachi en de hoofdman van het plaatsje. Hij was verantwoordelijk voor het reilen en zeilen in het dorp, zoals ook zijn voorouders dat al sinds mensenheugenis waren geweest, en had de taak tien jaar eerder overgenomen van zijn oude en gebrekkige vader. In het verleden had de familie de twee zwaarden gedragen die aanduidden dat ze samoerai waren, maar dat voorrecht was eeuwen geleden al ingetrokken. Jiroemon mocht zich slechts tooien met een kort ceremonieel zwaard dat aangaf dat hij een hogere rang bekleedde dan zijn dorpsgenoten.

Hij was groot, of in elk geval groot in vergelijking met de andere dorpsbewoners, die gedrongen en gespierd waren, echte ‘bergapen’ van Kiso. Hij was waarschijnlijk nog geen veertig – er waren maar weinig volwassenen die bijhielden hoe oud ze waren – maar zijn gezicht was nu al doorgroeft van het jarenlang bemiddelen tussen dorpingen en gezagsdragers. Al het land rond de Kiso behoorde toe aan de plaatselijke edelman en de dorpingen mochten slechts een klein deel van het woud voor eigen gebruik kappen. Wie dringend brandhout nodig had, hakte soms in het geheim een boom om. De officiële straf was ‘een hoofd voor een boom’, maar Jiroemon pleitte altijd zo goed als hij kon voor clementie. De dorpingen mochten echter nooit en te nimmer vergeten dat ze, in de ogen van hun heren, geen haar beter waren dan beesten.

Het was Jiroemons taak ervoor te zorgen dat het verkeer zich ongehinderd kon voortbewegen over het deel van de grote Kiso-weg – de Nakasendo, de grote Weg door de Bergen – dat door zijn dorp liep. Doorgaans was de grote weg vol reizigers, de een nog exotischer dan de ander, afkomstig uit verafgelegen oorden. Groepen pelgrims op weg naar verre heiligdommen kwamen voorbij in hun lange witte gewaden en rinkelden met hun bellen, al was niet altijd even duidelijk of het hen om vroomheid en gebed of om gewoon het beleven van avonturen ging. Sommige bedevaartgangers waren rijke kooplieden die reisden in het gezelschap van hun echtgenotes, bijvrouwen en bedienden, die stuk voor stuk even modieus waren gekleed; andere waren arme boeren of zochten bedelend hun weg, aangewezen op aalmoezen. Stoeten samoerai bewogen zich te paard of in draagstoelen voort, en handelaren hielden toezicht op goederen die in kisten waren verpakt en door rijen dragers werden meegetorst. Zwervende dichters bleven dagen hangen om les te geven in het schrijven van poëzie, en geleerden en priesters vertelden de sappigste nieuwtjes en roddels uit de drie grote steden Osaka, Kyoto en Edo. En dan waren er ook nog de koeriers, die net lang genoeg halt hielden om van paard te wisselen, en de verdacht ogende types van wie iedereen wist dat het spionnen of politieagenten waren en die alle andere reizigers in de gaten hielden.

Daarbij kwamen de afvallige samoerai, de ketellappers, de marskramers, de boeven, de gokkers, de rondreizende toneelspelers, de goochelaars, de landlopers en verkopers van paddenolie, een beproefd geneesmiddel voor alle kwalen die maar te bedenken waren. Er was meer dan voldoende om de dorpingen aan het werk te houden. Elke avond kwa-

men de geisha's in groten getale tevoorschijn en lokten passerende mannen naar binnen. De geluiden van muziek, plezier en dans stroomden vanuit de in het lamplicht badende herbergen de donkere straat op.

Ook Jiroemon dreef een herberg, maar de zijne was veel fraaier en rijker ingericht dan de andere. Hier overnachtten de daimio's, de edellieden die elk jaar over de grote Weg door de Bergen reisden. Buiten het seizoen mochten er ook hoogwaardigheidsbekleders of andere belangrijke of erg rijke reizigers overnachten.

De daimio's waren de prinsen van de provincies. Ieder was koning van zijn eigen bescheiden domein en hield er een eigen leger op na. Ze inden belastingen en konden beslissen over leven en dood van hun onderdanen. Maar ze hadden allemaal trouw gezworen aan de shogun in Edo en moesten hem elk jaar verplicht bezoeken om hem eer te bewijzen en verbleven dan een paar maanden aan het hof. Ze hadden ieder twee of drie paleizen in de stad waar hun vrouwen permanent woonden, als gevangenen in gouden kooien.

Er waren vierendertig belangrijke en minder belangrijke daimio's die van de grote Weg door de Bergen gebruikmaakten. Sommigen gingen de ene kant op, oostwaarts naar Edo, anderen reisden westwaarts naar Kyoto, de heilige stad en de officiële hoofdstad van het land, waar de keizer in afzondering woonde. Ze gingen altijd vergezeld van een schitterend gevolg van honderden bedienden en bewakers. Het was een adembenevend schouwspel. Wanneer zij passeerden, werden de boeren geacht uit de buurt te blijven of in elk geval op handen en knieën te blijven zitten, met hun hoofd gebogen, maar iedereen deed desalniettemin zijn uiterste best een glimp van de stoet op te vangen.

Iedereen, op de dragers van de palankijns na, was altijd netjes in het zwart gekleed. Sommigen waren te paard, maar de meesten marcheerden te voet, in gesloten formaties. De lagere rangen, de piekeniers, de dragers van zonnehoeden, parasols en koffers, voerden ten behoeve van de knielende dorpelingen altijd een hele voorstelling op: ze paradeerden voort met hun gewaden aan de achterkant hoog opgetrokken, zodat hun blote billen, de spleet ertussen slechts bedekt door een lendendoek, glommen in de zon. Bij elke stap raakte hun hiel bijna hun bil, en ze zwaaiden zo heftig met de andere arm dat het leek alsof ze door de lucht zwommen. De piekeniers draaiden hun piek rond, de hoedendragers hun hoed en de parasoldragers hun parasol, allemaal in precies hetzelfde tempo.

De stoeten hielden altijd halt in Jiroemons dorp om uit te rusten en

paarden en dragers te wisselen. Terwijl het voetvolk druk bezig was, gingen de draagstoelen met de daimio en zijn vazallen verder naar de herberg van Jiroemon, waar ze de thee gebruikten of overnachtten. De meeste daimio's legden de route al van kinds af aan af en hadden de geschoolde en tamelijk gemakkelijke herbergier redelijk goed leren kennen. Wanneer ze wat sake hadden gedronken en het tijd werd hun favoriete geisha's te ontbieden, voelden sommige heren zich zelfs ontspannen genoeg voor een praatje met hem, hoewel niemand ooit het enorme standsverschil vergat. Jiroemon wist heel goed dat hij in hun ogen niet meer dan een boer was, al was hij dan een slimme.

Jiroemon was zelf ook een paar keer in Edo geweest, die veelgeroemde grote stad op de vlakte van Musashi. Hij had er twee weken voor door de bergen moeten reizen en was met verbazingwekkend nieuws teruggekeerd. Een jaar of acht eerder waren vier Zwarte Schepen, met ijzer beklede monsters vol kanonnen die rook en stoom spuwden, aan de horizon verschenen en bij Shimoda voor de kust voor anker gegaan. Kort daarna was er een aantal rampen voorgevallen – hevige aardbevingen en vloedgolven – en was er een komeet aan de hemel verschenen, een onmiskenbaar voorteken van onheil.

De schepen hadden een delegatie van barbaren uitgebraakt. Jiroemon had die niet met eigen ogen gezien, maar hij had gehoord dat ze enorme neuzen hadden en een ruwe, ziekelijk bleke huid die was bedekt met rode beharing, en dat ze stonken naar de dode dieren die ze aten. Ze hadden niet alleen hun onreine voeten op Japans heilige bodem gezet, maar ook nog eens duidelijk gemaakt dat ze van plan waren te blijven en handelsposten wilden opzetten.

De reizigers die Jiroemons herberg aandeden, hadden akelig duidelijk gemaakt dat het land in een crisis verkeerde. Afgelopen voorjaar hadden geruchten het dal bereikt dat heer Ii Naosuke, de Grote Raadgever die het land met ijzeren vuist regeerde, vlak buiten de poort van het kasteel van Edo, het verblijf van de shogun, was neergestoken. Tot de daders behoorden samoerai uit Mito, het domein van een van de machtigste en meest hooggeplaatste prinsen van het land en een bloedverwant van de shogun, en uit het woeste zuidelijke domein van Satsuma, van oudsher een van de vijanden van de shogun. Voor de dorpelingen was het leven altijd al hard, wreed en oneerlijk geweest, maar ze hadden wel altijd geweten hoe de verhoudingen lagen. Nu konden ze nergens meer zeker van zijn en vreesden ze voor wat ging komen. Oude mannen mompelden somber dat de

wereld was bezoedeld tijdens Mappo, het Laatste Tijdperk uit de boeddhistische geschriften. Misschien naderde nu werkelijk het einde.

III

Het eerste jaar van Bunkyu, het jaar dat de geschiedenis in zou gaan als 1861, was ongewoon koud. Het was bijna tijd voor het planten van de gerst, maar de ijspegels hingen nog aan de dakranden en slechts de volhardendste reizigers kwamen over de met sneeuw bedekte grote weg gelopen. Toen naderde er op een dag de koerier, die zijn paard voortjoeg door de modder en de smeltende sneeuw. Hij had een brief voor Jiroemon, afkomstig van de districtshoofden die verantwoordelijk waren voor vervoer.

Jiroemon verbrak met angst en beven het zegel, opende het doosje en rolde de brief af. Welke nieuwe eisen hadden ze nu weer verzonnen? Hij las de brief, krabde op zijn hoofd en bestudeerde hem nogmaals totdat hij het ondoorzichtige officiële taalgebruik had doorgrond. De hoofden wilden hem, in zijn hoedanigheid van hoofdman van het dorp, in kennis stellen van het feit dat Hare Koninklijke Hoogheid prinses Kazu, de jongere zus van de keizer, in de tiende maand van datzelfde jaar over de grote Weg door de Bergen en door het dorp zou reizen. Hij diende onmiddellijk met de voorbereidingen te beginnen.

Een keizerlijke prinses van de hoogste stand, de dochter van wijlen de keizer en de jongere zus van de Zoon des Hemels, zou door hun dorp reizen! Zoiets was nog nooit voorgevallen. Jiroemon rende, wegglijdend op de bevroren plassen, terug naar de benauwde vertrekken waar zijn gezin woonde, in een verre uithoek van de fraaie herberg waar de daimio altijd overnachtte. Rook kringelde omhoog toen hij de deur opende. Iedereen zat samengedromd rond de haard, wachtend op zijn terugkeer.

‘Ik heb nog nooit zoiets meegemaakt, moeder, mijn hele leven niet,’ zei hij grommend toen hij naar binnen stormde. Hij sprak zijn vrouw, Otama, altijd aan met *Kaachan*, de liefhebbende landelijke term voor ‘moeder’. Zijn gewoonlijk zo kalme gezicht was gerimpeld van bezorgdheid, de groeven in zijn voorhoofd waren dieper dan ooit en zijn zwarte haar stond in plukken omhoog.

De grootmoeder van de kinderen schepte een portie pap voor hem op, en daarna nog een. Haar gezicht was even bruin en gerimpeld als een walnoot en haar rug was kromgebogen van een leven lang hard werken.

‘De weg is altijd al veel te vol, de dorpen rondom ons weigeren dragers beschikbaar te stellen, en nu dit!’ zei hij. ‘Hoeveel reizigers komen hier per dag langs, denken jullie? Duizend? En dat is al veel meer dan we aankunnen. Hier staat dat het gevolg van Hare Koninklijke Hoogheid duizend man telt, de dragers niet meegerekend. Het zal dus... wat, vier, vijf dagen duren voordat ze allemaal zijn gepasseerd. En we moeten ook nog eens twee- tot drieduizend dragers zien te vinden. Twee- tot drieduizend! En vijfhonderd paarden, voor elke dag dat hun doorreis hier duurt. Zesduizend kussens. Rijst. Houtskool. Schalen. En we worden geacht alle laaggeplaatsten te voeden. Hoe moeten we dat voor elkaar krijgen? Het kan gewoon niet.’

Otama was een dunne, afgeleefde vrouw met een gezicht vol fijne lijntjes en haar dat in een grove knot was gedraaid. Haar handen waren opgezwollen en zaten vol kloven en vuil van het schoonmaken, koken, graven en wieden, en haar rug begon krom te groeien omdat ze al jaren rijstzaailingen plantte. Haar ouders hadden haar als echtgenote naar Jiroemon gestuurd toen ze nog heel jong was, niet veel ouder dan Sachi nu was. Ze had hem kind na kind gebaard, maar die waren allemaal gestorven, zodat ze uiteindelijk hadden besloten een teer zuigelingetje met een bleek gezichtje als hun eigen kind aan te nemen. Ze noemden haar Sachi, ‘geluk’, en hoopten dat zij wel zou blijven leven.

Dat wist Sachi, maar ze had nimmer verder gevraagd. Haar jonge leventje was al zo vol dat ze er nooit aan dacht te vragen naar waar ze vandaan kwam of wie haar ouders waren. De helft van de kinderen in het dorp was aangenomen of doorgegeven, afhankelijk van welke familie een ziekelijk kind had of zat te springen om een zoon om de lijn voort te zetten, en sommige dorpelingen wisten niet eens meer wie hun echte ouders waren. Het kon niemand veel schelen. Je hoorde bij de familie die je als de hunne had aangenomen.

Een paar jaar nadat het paar Sachi als hun dochter had aangenomen, schonk Otama Jiroemon een zoon, de kleine Chobei. Hij overleefde, en na hem kwamen nog meer kinderen. Otama was sterk, gezond, ijverig en stil – alles wat Jiroemon zich maar in een echtgenote kon wensen – en hij droeg haar op handen. Nu oma oud en gebrekkig was geworden, was zij de baas in huis.

Ze had hem aandachtig aangekeken toen hij uitlegde wat er aan de hand was. Zonder iets te zeggen zette ze haar kom met eetstokjes naast de haard, knielde achter hem neer en begon met haar duimen zijn schou-

ders te kneden. Zijn gezicht vertrok toen ze op een bijzonder hardnekkige knoop stuitte.

Ten slotte nam ze het woord. ‘Ik neem aan dat ze je hebben verteld dat dit een grote eer, een groot voorrecht, is,’ zei ze, ‘en ik vraag me af of we ooit een koperen muntje of een korrel rijst zullen zien. Ze weten heel goed dat we hoogstens een paar honderd man en rond de vijftig paarden hebben. Zelfs al zouden we alle dorpen in de buurt om hulp vragen, dan zouden we nog niet aan dat aantal kunnen komen.’

‘De brief sprak over een mogelijke vergoeding, maar natuurlijk staat er niets zwart op wit.’

‘Je verzint wel iets,’ zei ze geruststellend, terwijl ze haar duimen tegen zijn schouders drukte. ‘Dat doe je altijd.’

Meestal luisterde Sachi amper naar de gesprekken van de grote mensen. Er was altijd een klusje dat moest worden gedaan; plannen, zorgen, geld, roddels, de dagelijkse bezigheden zorgden allemaal voor afleiding. Ze liet het allemaal langs zich heen gaan en verzonk in haar eigen gedachten. Maar vandaag was het anders. Haar ouders waren altijd geruststellend aanwezig geweest en hadden haar beschermd, berispt en haar problemen opgelost. Ze had als vanzelfsprekend aangenomen dat ze, in tegenstelling tot zichzelf, niet werden geplaagd door zorgen en angsten. Nu zag ze dat ze even zwak en hulpeloos waren als zij. Dat maakte haar bang en eenzaam.

Tegelijkertijd voelde ze een ongewone opwinding. Een prinses, op doorreis door hun dorpje... Ze had nog nooit eerder aan prinsessen gedacht. Soms zag ze rijke kooplieden die met hun vrouwen reisden, vrouwen van wie sommigen een even bleke huid hadden als zij. Misschien had de prinses ook een witte huid.

Ze tastte naar de kam in de mouw van haar kimono, zoals ze altijd deed wanneer haar iets dwarszat. Ze was bijna volwassen, en ze wist dat ze over een jaar of twee zou worden weggestuurd. Ze had de oudere meisjes zien verdwijnen. Een van hen was naar het huis van een nicht gestuurd om meer over de wereld te leren en een nuttiger bruid te worden, andere meisjes waren als dienstmeid in het huishouden van een samurai gaan werken, en de rest was uitgehuwelijkt. Het zou weldra haar beurt zijn. Wat kon ze anders doen? De woorden van haar grootmoeder weerklonken in haar gedachten: ‘Hoe zal ze ooit een man kunnen krijgen als ze zo bleek en ziekelijk is? Wat heeft de vrouw van een boer aan “knap”?’ Stel dat ze inderdaad te klein en te bleek was om door andere families als

een goede bruid te worden beschouwd? Misschien zou ze wel altijd bij haar ouders blijven wonen, ook als alle andere meisjes al lang het huis uit waren, en zou ze hun tot last en schaamte zijn en meelijwekkend worden bekeken door de rest van het dorp.

Wat het allemaal nog erger maakte, was dat de geisha's in het dorp vaak plagend zeiden dat ze maar een van hen moest worden. Ze bedekten hun bruine plattellandsgezichten onder een dikke laag witte verf, hadden ze tegen haar gezegd, schalks lachend zoals alleen geisha's dat konden. Maar haar gezicht was al even wit als de vollemaan, even wit als de kersenbloesem in de bergen, en dat zonder schoonheidsmiddelen. En ze was knap, en ze werd steeds knapper. Wanneer haar moeder de geisha's zo hoorde praten, toonde ze haar vermoeide glimlachje en voerde Sachi met ferme hand bij hen vandaan.

De ochtend nadat de dorpelingen hadden vernomen dat de prinses door hun dorp zou reizen, ging Sachi op haar gebruikelijke plekje naast het veelgebruikte weefgetouw zitten en wikkelde de katoen rond de spoeltjes, die ze daarna aan haar moeder gaf. Haar grootmoeder zat in de hoek zo diep over haar spinnewiel gebogen dat haar neus het bijna raakte. Een tijdlang waren de enige geluiden die te horen waren het ritmische getik van de spoel die heen en weer schoot, het gebons van het weefgetouw en het gekraak en gesnor van het spinnewiel. Ten slotte haalde Sachi diep adem.

'Kaachan,' zei ze aarzelend. 'Moeder. De prinses... Weet u misschien...? Wat voor soort...?'

Otama hield op de spoel heen en weer te halen en rolde een pas geweven stuk stof op. Ze dacht even na. 'Ach, kleine Sa,' antwoordde ze ten slotte. 'Ik weet het niet. Je vader zegt dat ze naar Edo reist, waar ze de bruid van de shogun zal worden.'

De bruid van de shogun! Dat was net een van de sprookjes die haar grootmoeder soms vertelde. Was de shogun oud en lelijk, vroeg ze zich af, gerimpeld en uitgedroogd, net als de priester van het dorp? Of was hij jong en vol leven? Het beeld van Genzaburo's lenige jonge lijf, dartelend in de rivier, verscheen in haar gedachten.

In de dagen daarna brachten reizigers het ene nieuwtje na het andere mee. Elke avond rookten en sisten de olielampen in het ontmoetingshuis tot laat op de avond, en de familie zat steeds langer te wachten totdat Jiroemon thuis kwam eten. Hij snelde doodop naar binnen, slokte een paar kommen gerst weg, veegde zich schoon boven een pan kokendheet

water en liet zich op de ruwe strooien slaapmatten naast de kinderen vallen. De dorpelingen werden geacht de weg door het hele dorp, tot en met een of twee *ri* van de grens van de bebouwing, met platte witte stenen te plaveien. De weg moest twaalf *shaku* breed zijn, zelfs wanneer dat betekende dat de muren voor de huizen van de mensen moesten worden afgebroken.

De dag nadat alle sneeuw was verdwenen, keek Sachi of de oude houten emmer nog waterdicht was, ze trok haar op klompen lijkende *geta* aan en huppelde naar buiten om zich bij de rij voor de put te voegen. Zoals gewoonlijk stonden de vrouwen druk met elkaar te praten. Water halen was werk voor de jonge vrouwen, en het was het volmaakte excuus om even aan hun loeders van schoonmoeders te ontsnappen en met elkaar te roddelen.

‘Ze is nog maar vijftien, wist je dat?’ kwetterde Shigé van de herberg aan de overkant. ‘Dat zegt mijn schoonvader.’ Ze was zelf ook vijftien, mollig en meisjesachtig met door de zon verbrande wangen en een mond vol scheve tanden. Ze was de bruid van de oudste zoon van het huishouden en de moeder van zijn zoon en erfgenaam en vond zichzelf daarom heel belangrijk. Genzaburo was de jongere broer van haar man. Sachi had heel veel ontzag voor haar. Ze kon zich niet voorstellen dat ze ooit zo volwassen en zeker van zichzelf zou zijn.

‘Is dat zo?’ piepte Kumé, het kindbruidje van de zoon van de kleppermaker. Ze was geboren met benen van ongelijke lengte en liep daarom mank, maar ze kon even goed spinnen als de oudste vrouw van het dorp. ‘Maar weet je wat ik heb gehoord? Ze zeggen dat ze niet...’

‘Dat is waar,’ kwam Shigé tussenbeide. ‘Ze heeft een paar keer nee gezegd. Stel je eens voor, een vrouw die weigert bruid te zijn.’

Er klonk een koor van ontzette kreetjes vol ongeloof.

‘Ze was al aan hem beloofd,’ zei Shigé nadrukkelijk. ‘Aan een keizerlijke prins. Ze was aan hem beloofd toen ze zes was. Ze zei dat ze nog liever non zou worden dan met de shogun te trouwen.’

‘Mijn schoonvader vindt het schandalig dat zo’n jong meisje zo ver weg wordt gestuurd!’ zei Kumé toen ze er eindelijk in slaagde de anderen te onderbreken. ‘Edo is een soldatenstad. Geen plek voor iemand die zo netjes is opgevoed.’

‘Ze moet heel mooi zijn,’ fluisterde Oman, die in de herberg naast Sachi woonde. Ze was kortgeleden als bruid uit een ander dorp hierheen gekomen en nog steeds verdrietig en snel geneigd tot huilen. ‘Ik heb ge-